

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ТОЛЕРАНТНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Овчарова І.А. С мольнікова Н. Ф.

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

На сучасному етапі соціально-економічних та політичних перетворень, що відбуваються в усіх сферах українського суспільства, активізується процес пошуку ефективних механізмів виховання дітей та молоді в дусі толерантності, поваги до прав і свобод інших, несхожих на них людей.

Формування культури толерантних відносин у молодого покоління є однією зі складних проблем, яка визначає як сучасний стан, так і майбутнє нашої країни. Багатогранність виховного впливу на формування національної самосвідомості особистості зумовила посилену увагу до вивчення цієї проблеми сучасними науковцями. Окремі аспекти з цього питання висвітлено у працях І. Бега, І. Зязюна, В. Кременя, Г. Пономарьової, О. Сухомлинської та інших. Необхідність виховання гуманної особистості у сфері міжнаціонального спілкування зв'язано з багатофункціональним складом дитячих та студентських колективів, а також впливом міжнаціональних відносин на всі сфери їх життєдіяльності.

Значну роль у вирішенні даної проблеми грають ЗВО, оскільки саме в процесі професійної підготовки формується особистість вчителя, яка володіє культурою міжнаціонального спілкування та здатна виховувати її у своїх учнях.

Толерантність (від латинського прикметника «терплячий») – це відстань між людьми в переносному значенні. Це та межа, що стримує від утручання в думки, почуття, переживання, смаки іншої людини. Толерантність допомагає нам жити разом навіть за відсутності приязні, любові, поваги.

Серед спеціальних компетенцій, які формуються у майбутніх педагогів музичного мистецтва, особлива увага звертається на їх вміння розуміти самоцінність, цілісність особистості майбутнього вихованця, сприяти розвитку душевних його сил у ході взаємодій з навколишнім світом людей, природи, речей, зі світом культури; сприяти успішному всебічному, вільному й креативному розвитку особистості учня; створювати психолого-педагогічні ситуації для сумісного з учнем проектування його життєдіяльності.

Метою дослідження є розкриття впливу музичного мистецтва на формування культури толерантного спілкування майбутнього педагога.

Освіта передбачає включення у навчальний процес такого напрямку педагогічної діяльності, як виховання інтересу і поваги до культур народів світу на підставі залучення студентів до загальнолюдських досягнень та цінностей. Майбутнім педагогам важливо знати і розуміти культуру різних народів, їх взаємовідносини, взаємовплив культур та традицій, культурні зміни, які здійснюються у світі останнього часу.

Багатьма вченими визначається, що саме через пізнання іншої культури, в тому числі музичної, людина стає більш толерантною по відношенню до народу даної культури. Вплив музики на гармонійне формування особистості підтверджений різними соціологічними та психологічними дослідженнями через ціннісний вплив художніх творів народів різних країн, вивчення національних і авторських стилів, фольклору народів світу. Ефективніше відбувається і національно-патріотичне, і полікультурне виховання. Виховання толерантної особистості майбутнього спеціаліста залежить від освітнього середовища, створеного в навчальному закладі. Тому музично-педагогічна діяльність викладачів ЗВО має бути спрямована на формування в молоді національних патріотичних почуттів, чіткої громадянської позиції, почуття гордості за Українську державу, відданості та вірності українському народові. Однак сучасна педагогічна практика свідчить, що у студентів недостатньо розвинута культура

толерантного спілкування. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є використання впливу на особистість через емоції та почуття. Там де лунає музика – процес розвитку емоційної сфери стає більш успішним, впливає на формування таких якостей як патріотизм, гуманізм, толерантність, справедливість. Музика, розширюючи сферу естетичної свідомості та будучи потужним механізмом співпереживання, здатна виступати одним із дієвих засобів у справі формування культури толерантного спілкування.

Вищою метою музичного виконавства є втілення художнього задуму композитора, відродження його духовного світу та актуалізація його буття в світі людської культури. Виконання твору дозволяє виконавцю увійти в його атмосферу, стати «співавтором» шедевр та «співрозмовником» цієї культури. Твори мистецтва розповідають про різноманітні події та життя й діяльність як окремих людей, так і суспільства загалом, відображаючи емоційні й психічні стани особистостей, а іноді і характер цілих епох.

Пізнавальна інформація, яку одержує виконавець під час вивчення твору, передбачає формування у нього цінно-смислових, загальнокультурних, навчально-пізнавальних компетенцій. Це дає змогу особистості не тільки прилучитися до вітчизняних та зарубіжних творів, а й самовизначитися у світі культури, удосконалюючи власний духовний світ. Масштаб кругозору вчителя та його власний художній досвід мають особливе значення під час ознайомлення учнів з художніми творами на уроках у ЗНЗ. Майбутній учитель музики повинен не просто бути обізнаним у навчально-художньому репертуарі програми, знати музичний і поетичний текст твору, але й глибоко усвідомлювати й розкривати ідейно-художній та емоційно-образний зміст твору, засоби його утворення, а саме: музичну побудову, її виражальні засоби, а також виконувати його на належному мистецькому рівні.

Пошук інтерпретації розпочинається з аналізу мовних елементів твору, таких, як ритмічна організація, особливості мелодії, фактури, динаміки тощо. Через конкретні звукові характеристики студент усвідомлює специфіку вираження художньої інформації. Поєднання різних елементів музичної мови забезпечує створення художнього образу. Тематичний зміст програми наголошує на відчутті школярами інтонаційних особливостей музики свого та інших народів.

Можливості сприйняття музики залежать від вікових особливостей слухачів, рівня їхньої загальної й музичної культури, слухацького досвіду, знань та інтересів.

У молодшому віці діти узагальнено ознайомлюються з засобами музичної виразності. Під час аналізу окремих засобів слід постійно відштовхуватися від їх ролі у створенні конкретного музичного образу, тобто від їх інтонаційного змісту. У 4-5-х класах поглиблюється знайомство дітей з музичною мовою. Учитель приділяє увагу деталям форми, разом з учнями виявляє деякі яскраві риси стилю композитора, особливості інтерпретації твору. Доцільно використовувати метод порівняльного аналізу двох різних за жанром, стилем та національними ознаками творів. Порівняння активізує сприйняття. При цьому потрібно звернути увагу учнів як на схожість, так і на національну своєрідність кожного твору. У 6-7х класах до використаних раніше дидактичних засобів додається проблемний метод, який надає змогу школярам виробити власну оцінку музичного твору, включити останній у широкий культурний контекст, поєднати урок музичного мистецтва з іншими шкільними предметами (історією, літературою, географією). На цьому етапі підвищується роль значення порівнянь з іншими видами мистецтва, посилюється увага до соціальної функції певного твору, світогляду його творця. На заняттях зі старшокласниками вчитель має приділяти більше уваги систематизації музичних знань про епохи, стилі, напрями, творчість окремих композиторів. В аналізі твору проблемний метод стає

головним, оскільки кінцевою метою естетичного виховання є розвиток творчого мислення, закладання моральних гуманістичних цінностей, вдосконалення духовного рівня особистості.

Учні мають засвоїти універсальність музичної мови, з ясувати деякі стилістичні особливості музики різних народів на якісно новому етапі узагальнення художніх вражень. Слід підвести їх до думки, що зв'язки між культурами різних народів є неодмінною умовою розвитку всієї світової культури.

Більшість дослідників з проблем музичного сприйняття ставить на перше місце емоційний відгук на музику. Коли музика захоплює весь клас, проявляється її велика комунікативна сила та гуманна місія поєднання учнів в єдиному духовному почутті. Пробудження в учнях особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей, причетності до художніх традицій свого народу, а також розуміння особливостей національних культур світу сприяє вихованню культури міжнаціонального спілкування, толерантного відношення до культур народів світу.

У межах нашого дослідження ми виявили деякі закономірності впливу шедеврів світової музичної культури на формування особистості, а саме:

- виховання інтересу, любові, поваги до музичних культур народів, що мешкають у нашій країні, а також за її межами;
- ознайомлення з різними жанрами музики свого та інших народів;
- розвиток здатності до інтонаційно-стилевого аналізу творів, що спрямований на виявлення особливостей національної своєрідності народного та професійного музичного мистецтва;
- розвиток комунікативної компетентності.

Отже, пріоритет культурологічного підходу до формування національних відношень у ЗВО та ЗЗСО сприяє виникненню взаємного

інтересу у дітей та молоді різних національностей, полегшує спілкування та взаєморозуміння, виховує повагу до прав і свобод іншої людини.